

VREDE OP AARDE!
KERSTVERHAAL
DOOR
W. Ziethe.

UTRECHT, J. H. VAN PEURSEM.

VREDE OP AARDE!

KERSTVERHAAL

DOOR

W. ZIETHE.

UTRECHT,
J. H. VAN PEURSEM.

Stoomdruk van J. VAN BOEKHOVEN te Utrecht.

vrede op aarde.

et was weder Kerstavond in de groote koopstad Hamburg. In de huizen van rijken en van armen klonk het lied der vreugde. De vroolijke glans der Kerstboomen blonk door de ramen. Grooten en kleinen, jongen en ouden, allen verblijdden zich over de geschenken van meerdere of mindere waarde, die zij op het Kerstfeest ontvangen hadden.

Bijzonder schitterend zag er *eene* straat uit, waarin vooral rijke kooplieden met hunne gezinnen woonden. Door de groote spiegelruiten der prachtige, op paleizen gelijkende huizen wierpen de hooge Kerstboomen hun flinkerend schijnsel. Wie op dien avond door de straat wandelde, kon iets vermoeden van den rijkdom, die in deze huizen woonde en zich in de geschenken vertoonde. Slechts *een* huis was bijna duister. Aan de weinige ramen, die in dat huis verlicht waren, was het te zien, dat in de kamers slechts hier en daar eene lamp brandde, gelijk op iederen anderen avond van het jaar. Geen glans van den Kerstboom was er te zien, geen toon der Kerstvreugde te hooren.

Dat huis behoorde den koopman Bromme, wiens rijkdom vorstelijk mocht genoemd worden. De eigenaar bewoonde dit ruime en prachtige gebouw met zijne vrouw en zijne dienstboden. Maar 't was alles even droefgeestig in die

ruime zalen. Donker was de blik van den rijken koopman, gebogen zijne houding, terwijl zich op zijn gelaat geen lachje, geen enkele trek van vreugde vertoonde. Ook zijne vrouw moest zeker de zorgen en bekommernissen des levens ruimschoots ondervonden hebben. Heur haar was grijs geworden en de rimpels op haar voorhoofd waren de tolken van den bitteren rouw van een bedroefil moederhart. Deze twee oude menschen stonden alleen, geheel alleen op de wereld. En nooit voelden zij deze hunne eenzaamheid sterker en pijnlijker dan op Kerstavond, wanneer in andere woningen de blijde stemming zich in zangen en tonen openbaart.

Er was een tijd geweest, toen het in dit huis geheel anders was. Het vader- en het moederoog hadden met welgevallen en met eene zekere trotschheid op den aanminnigen knaap nedergezien, die, naar zij hoopten, tot hunne vreugde opgroeide. Maar hoe ouder de zoon werd, hoe meer de tweedracht, die tusschen hem en den vader bestond, te voorschijn trad. Mijnheer Bromme was een ernstig en nauwgezet man, die de werkzaamheden, aan zijne uitgebreide handelszaak verbonden, met grooten ijver en voorbeeldige trouw vervulde. De eischen, die hij in dit opzicht zichzelf stelde en die hij ook volbracht, stelde hij ook aan al zijne onderhoorigen en in de eerste plaats aan zijnen zoon, op wien eenmaal de luister en de eer van zijne handelszaak zouden overgaan.

Voor de genoegens des levens en voor de verlangens der jeugd had hij oor noch hart. Maar Rudolf — zijn zoon — was een lichtzinnig jongeling. Hij vond weinig behagen in den eentonigen arbeid op het vaderlijke kantoor en trachtte zooveel mogelijk zich daaraan te onttrekken. Reeds dit wekte de ontevredenheid des vaders op, die zijnen zoon herhaaldelijk er ernstig over onderhield. Daarbij

kwam, dat Rudolf in vereeniging met gelijkgezinde makers een vrij onbehoorlijk en verkwistend leven leidde. Menigmaal kwam hij dagen achtereen niet op het kantoor, ja menigen nacht bracht hij buiten de ouderlijke woning door. De vader hoorde hier en daar uit den mond zijner vrienden treurige berichten omtrent de levenswijs des jongelings. De groote sommen, die hij ter volkloening van ingekomen rekeningen voor Rudolf betalen moest, verbitterden hem hoe langer hoe meer. De moeder had gedurig getracht de spanning tusschen vader en zoon weg te nemen door woorden van verzoening te spreken; en het was haar ook herhaaldelijk gelukt; maar de verwijdering tusschen beide mannen werd toch met elk jaar grooter en van ernstiger aard. De vader werd boos op den zoon, die, naar hij zeide, de vruchten zijner vlijt verkwistte en den goeden naam zijns huizes eindelijk met smaad en schande zou bedekken. En de zoon op zijne beurt haatte in zijn hart den norschen en strengen vader, die hem, naar hij meende, volstrekt geen genoege of vreugde gunde. Op den 24 December van het jaar 1852 was de sedert lang gekoesterde en gevoede wrok eindelijk op de heftigste wijs losgebarsten. Rudolf had dagen achtereen zich niet op het kantoor laten zien. Een belangrijken arbeid, dien de vader hem opgedragen had, had hij op onvergeelijke wijs geheel nagelaten en verzuimd. De vader had op genoemden dag het onaangename bericht ontvangen, dat hem door dit verzuim een groot verlies was overkomen. Tegelijkertijd hadden goede vrienden hem ingefluisterd, dat de onbezonnen jonkman met eenige makers van slechten naam dagen en nachten achtereen als vroolijke Fransje geleefd en groote sommen gelds op onverantwoordelijke wijze doorgebracht had. Beide berichten hadden het hart des vaders buitengewoon ver-

toorn en verbitterd. Mijnheer Bromme had zijnen zoon de hevigste verwijten doen hooren, en hem eindelijk gedreigd, dat hij hem uit zijne handelszaak en uit zijn huis zou verwijderen, indien hij zijn leven niet verbeterde. Deze verwijten waren door den zoon beantwoord eerst met ijdele verontschuldigen, maar daarna met een luid beklag over de strenge behandeling, die hij sedert jaren in het ouderlijke huis had ondervonden. Hij deed dit op zulk eene hartstochtelijke en onbehoorlijke wijs, dat hij daardoor den vader nog meer vertoornde, in plaats dat hij, gelijk het zijn kinderlijke plicht was, alles aanwendde om den vader tot zachtheid te stemmen. De strenge man werd dan ook zoo boos, dat hij eindelijk deze harde woorden uitsprak: «Ga uit mijn oogen, dagdief, deugniet!» De zoon had daarop zijn hoed gegrepen en het huis zijner ouders in allerijl verlaten.

Op genoemden Kerstavond brandden de kaarsen van den Kerstboom in het huis van den heer Bromme te vergeefs. De ouders wachtten vergeefs op den terugkeer van den berouwhebbenden zoon. In plaats daarvan kwam er een brief met het bericht, dat hij aan den wensch zijns vaders gehoor gegeven had en den drempel van 't ouderlijke huis niet weder betreden zoude. Bovendien bevatte de brief nog de oude klacht over de strenge eischen, die hem in zijne jeugd waren gesteld, en over de onrechtvaardige behandeling, die den zoon sedert jaren was aangedaan. Geene belijdenis van eigen schuld, geene bede om 's vaders vergiffenis, geene belofte van kinderlijke gehoorzaamheid was in den brief te lezen. Hij kon natuurlijk den toorn van den fel beleedigden vader niet stillen. Mijnheer Bromme had den brief, na dien gelezen te hebben, verscheurd en in 't vuur geworpen. Morrend ging hij de kamer op en neder. Zijne vrouw zat treurig

en schreiende in een hoek van het vertrek. Al hare liefde was niet instaat geweest de verbitterde harten tot kalmte te brengen en te verzoenen. Thans schreide zij — maar vergeefs — heete tranen wegens de diepe smart, die haar huis en haar leven getroffen had.

Rudolf was sedert dien dag niet weder in het huis zijner ouders teruggekeerd. Dezen hadden mettertijd vernomen, dat hij Europa verlaten had en met het schip van een met hem bevriend kapitein naar Amerika vertrokken was. Van daar had hij in het eerste jaar eenige malen aan de ouders geschreven. De vader had in zijnen toorn deze brieven nooit geopend, maar ze ongelezen in het vuur geworpen. Geen regel schrifts, geen letter tot antwoord ontving de zoon van den vader. De moeder konde niet schrijven, omdat zij in het eerst de woonplaats haars kinds niet wist. Ook had haar man haar op 't strengst verboden een haar toegezonden brief buiten zijn weten of tegen zijn wil te beantwoorden. Zij was besluiteloos wat zij als moeder moest doen; maar zij waagde het toch niet, zonder medeweten haars mans aan haren zoon te schrijven. Zij vreesde den toorn haars echtgenoots, zoo hij dit ooit vernemen mocht. Dus ook zij zweeg, ofschoon zij later in bevriende kringen menig bericht omtrent Rudolf ontving. Tot hare vreugde vernam zij, dat het hem goedging, dat hij gelukkig gehuwd en een degelijk koopman geworden was. Wel liet de moeder hem dikwijls in 't geheim groeten en hem door eene vreemde hand tijding uit het ouderlijk huis toekomen; maar van haar kwam hem nooit een brief toe, of ontving hij ooit eenig bericht, dat de toorn zijns vaders was gestild en deze tot verzoening met zijn zoon genegen was. Sedert het tweede jaar waren de brieven uit Amerika geheel weggebleven. Mijnheer Bromme had op de klachten, bedeu en tranen

zijner arme vrouw geen ander antwoord, dan dat hij den ontaarden zoon uit zijn hart verbannen had en niets meer van hem wilde hooren. Het was dan natuurlijk, dat sedert het jaar 1852 ieder Kerstfeest voor de beproefde ouders een zeer treurige tijd was. Dien dag bracht de vader in stillen, maar somberen wrevel door, en de tranen der moeder vloeiden wel in 't verborgen, maar daarom in des te ruimer mate. Geen Kerstboom mocht ergens in 't huis opgericht en aangestoken worden. Mevrouw Bromme deelde in alle stilte met milde hand rijke gaven aan de armen uit. Wanneer dan de beweldadigden haar bezochten, om haar daarvoor te danken, antwoordde zij met innige droefheid: «Bidt voor mijn arm kind, dat in de wereld ronddooft en misschien nog veel armer is dan gij! Dat is de eenige dank, dien ik van u verlang en afsmeek.»

Zoo waren allengskens tien jaren in droevige stemming verloop. De Kerstavond van het jaar 1862 was gekomen. Mevrouw Bromme wilde dezen keer hare diepbeproefden man eene vreugde bereiden. Zij had eenige geschenken voor hem gekocht of met eigen hand vervaardigd. Ook had zij, voor 't eerst sedert tien jaren, een denneboom in alle stilte in huis laten brengen. Onder tranen van pijnlijke herinnering heeft zij de geschenken voor haren echtgenoot op de tafel in hare kamer nedergelegd. Thans wil zij de kaarsen van den Kerstboom aansteken. Plotseling komt haar in de gedachte, dat deze verrassing haren man wel eens onaangenaam kon zijn, en daarom besluit zij hem op het ontworpen feest voor te bereiden en zijne toestemming daarvoor te verzoeken.

De oude heer zit in zijne kamer voor de vuurhaard en ziet met donkeren en verdrietigen blik in de helder flikkerende vlammen. «Lieve Ferdinand!» zegt zijne vrouw,

terwijl zij bij hem komt en hare hand vleidend op zijnen schouder legt, «mag ik u wel iets verzoeken?»

«Waarom niet?» antwoordt mijnheer Bromme onverschillig, zonder in 't minst van plaats te veranderen.

«Ge weet, wij hebben sedert tien jaren geen Kerstavond meer gevierd,» begint de vrouw op bedeesden toon.

«Ik meende, dat de treurige afloop van de Kerstfeestviering, nu tien jaren geleden, u voor uw geheele leven den lust had moeten benemen om ze ooit te herhalen,» viel de man haar heftig in de rede.

«Ik zou u toch zoo gaarne weder eens eene vreugde bereiden,» hernam Mevrouw Bromme op den zachtst mogelijken toon. «Ik heb eenige kleine geschenken voor u gekocht, en ook met eigen hand iets voor u vervaardigd. Boven ligt alles gereed, en ik denk, dat gij daarmede wel in uw schik zult zijn. Mag ik den Kerstboom aansteken?»

«Vrouw, als gij mij liefhebt, en niet wilt, dat ik erg boos word, zoo spreek mij geen woord meer van Kerstavond en van Kerstboom. Weg, weg, in het vuur daarmee!» Aldus antwoordt de oude heer met hevige woorden, hij springt van zijnen stoel en loopt met groote stappen de kamer op en neêr.

«Maar lieve Ferdinand! wilt gij mij die kleine gunst niet bewijzen en mij dat vermaak niet gunnen?» smeekte de arme vrouw, die hare tranen reeds niet meer bedwingen kon.

«Geen woord meer daarvan, of — ik loop het huis uit!» — roept de man in den hoogsten toorn uit. 't Is, alsof al de haat, die zich in die verloopene tien jaren in zijn hart had vastgezet, thans op eens wil losbarsten. Verschrikt en snikkend verlaat Mevrouw Bromme de kamer.

Mijnheer Bromme is nu weêr alleen. Opnieuw zet hij zijne driftige en misnoegde wandeling door de kamer

voort, zonder erbij te denken. Dan werpt hij zich weder in den stoel bij den haard en ziet gemelijk en norsch in de helder opschietende vlammen. Intusschen zit de arme vrouw weenende in hare kamer boven. Daarna maakt zij onder heete tranen de tafel weêr ledig en bergt zij de voor haren man bestemde geschenken in den benedenhoek eener kast, opdat zij hem toch niet in 't oog vallen en zijnen toorn opnieuw gaande maken.

Terwijl dit geschiedt, heeft eene koets vóór het huis stilgehouden, zonder dat het eenzame echtpaar er iets van hoorde. Daartoe was bij den eene de toorn, bij de andere de droefheid te fel. Eenige deuren in het huis worden zacht geopend. Een oogenblik later komt Frederik, de oude huisknecht, voorzichtig, maar met oogen, waaruit de blijdschap spreekt, de kamer binnen, waar Mevrouw Bromme met het opruimen der tafel bezig is. Hij meldt, dat zoo even eenige vreemdelingen zijn aangekomen, en verzoekt Mevrouw naar beneden te komen. Mevrouw is verwonderd over dit bezoek, maar voldoet aanstonds aan den wensch des knechts. Het duurt niet lang, of beneden klinkt een met moeite onderdrukt vreugdegeroep, vergezeld door hartelijke groeten en kussen, maar ook door tranen en snikken.

De oude heer daarboven heeft er niets van gehoord. Hij zit in een stoel vóór den vuurhaard en werpt sombere blikken op de helder opstijgende vlammen. Toorn en haat zijn nog steeds op zijn gelaat te lezen. Maar dikwerf is het, of een diepe weemoed zijne gelaatstrekken zachter en vriendelijker maakt. Op deze wijze is een half uur voorbijgegaan. Daar wordt de deur zijner kamer zachtkens geopend. Een jongetje van acht jaren en een omstreeks zesjarig meisje komen bedeesd en schuchter binnen. De oude heer heeft hen in 't eerst niet opgemerkt

en ook het geruisch, dat hun binnenkomen veroorzaakt heeft, niet gehoord. Hij verschrikt zeer, wanneer het jongetje hem met een luid: «Goeden avond!» begroet.

«Wat moeten jelui hier?» zegt de oude man.

De kinderen verschrikken bij deze barsche vraag. Het meisje wil gauw wegvluchten; maar de jongen, die meer moed toont, heeft zijne zuster bij de hand genomen en houdt haar tegen. «Schaamt gij u niet?» fluistert hij haar toe, «papa heeft u toch gezegd, dat grootpapa een heel goed man is. Heb maar geen vrees, en zeg je vers maar bedaard en zonder haperen op!»

«Wie heeft je hier ingelaten?» vraagt de oude heer nog altijd vrij norsch. Zonder antwoord te geven, duwt de jongen zijn zusje, die een blad papier in de hand houdt, nog een eindje vooruit. Het kleine, lieve meisje heeft echter hare handen gevouwen en zegt met een bevend, maar daarom des te meer tot het hart sprekend stemmetje:

Vrede op aarde! Hoort, die stem
Klinkt in 't veld van Bethlehem!
Neêrgedaald van 's Hemels troon
Is Gods éengeboren Zoon!

Vrede op aarde! Lieflijk woord,
Uit der Eng'len mond gehoord:
Herdren leenen 't luistrend oor
Naar 't gezang van 't Eng'lenkoor.

Vrede op aarde! Vader, sluit
Ons thans van dien vreê niet uit!
Zie ons blij rondom u staan!
Neem in liefde uw zoon weêr aan!

Bij de laatste woorden wilde de kleine het papier, dat zij tot dusver in de hand hield, den donkerzienden man overreiken. Tegelijk bood het jongetje hem ook een blad papier aan.

«Wat beteekent die onzin?» riep de oude heer toornig opspringende. «Ik ken je niet en wil je niet kennen. Wee dengene, die je hier binnengelaten heeft.»

Bij deze woorden barstte het meisje in tranen los. Maar haar broeder verloor daarom den moed nog niet, en riep: «Hoe? Wil u ons niet kennen, en u zijt toch onze grootvader? Ik heet Ferdinand Bromme juist als u. Vader heeft mij altijd gezegd, dat hij uit liefde tot u mij zoo genoemd heeft. Deze hier is mijn zusje Maria Bromme. Wij zijn uit Amerika overgekomen, omdat vader zoo naar u verlangde. De verzen, die Maria heeft opgezegd, staan op dat papier. Papa heeft zelf dat vers gemaakt, en mijne zuster heeft het geschreven. En hier op mijn blad papier heb ik het huis geteekend, dat wij in Amerika bewonen. Deze beide bladen papier maken het Kerstgeschenk uit, dat wij u brengen. Neem ze maar aan, Grootpapa!»

Maar deze had, terwijl de knaap hem zoo toesprak, zich van hem afgewend. Koel keerde hij beiden kinderen den rug toe. Een oogenblik scheen het, of een teederder en warmer gevoel in zijn gemoed opkwam. Zijne oogen werden vochtig en een zenuwachtig trekken vertoonde zich op zijn gelaat. Maar daarop wreef hij zich weêr snel over de oogen, stampte hevig met den voet en riep, zonder om te zien, den jongen kinderen toe: «Weg van hier, ik wil jelui niet langer hooren! Zegt maar aan je vader, dat ik hem al lang uit mijn hart en uit mijn geheugen verbannen heb. Thans, nu waarschijnlijk de nood hem kwelt — en dit heeft hij verdiend — nu denkt hij nog eens aan den rijken vader. Dat had hij vroeger moeten doen, als hij het van harte had kunnen doen. Gaat nu weg en zegt hem dat en — bedelt dan aan een andermans deur!»

«Bedelen? Wij behoeven niet te bedelen,» antwoordde

de kleine Ferdinand stout en fier. «Wij hebben in Amerika juist zulke mooie kamers als u. Onze papa heeft ook dikwijls genoeg gezegd, dat hij meer geld verdient, dan hij noodig heeft. Hij heeft ons veel van u verteld, dat u een goede lieve man waart, en dat u niet meer boos op hem zoudt zijn. Maar hij heeft ons niet de waarheid gezegd: neen, u zijt geen goede man!»

Met deze woorden vatte de jongen zijn nog steeds weenend zusje bij de hand en trok haar mede. «Kom Marie!» zoo troostte hij haar, «ween niet meer! Papa heeft ons gezegd, dat wij weder naar Amerika terug reizen, als grootpapa nog altijd boos is. Kom, lieve zusje, grootpapa wil ons niet eens aankijken. Wij reizen weder naar Amerika!»

Terwijl de kleine Ferdinand aldus sprak, had hij zijn weenend zusje tot aan de deur voortgetrokken. Maar grootvader is in zijnen stoel neêrgevallen en bedekt bij den heftigen strijd, die in zijn gemoed losbreekt, zijn gelaat met beide handen. Reeds zijn de kinderen tot aan de deur gekomen. De beangstigde Maria grijpt reeds naar den knop van den deur. De jongen wendt zich nog eens om en ziet nog even naar grootvader. Hij ziet, hoe de oude man verslagen en bedroefd in zijnen stoel zit. Hij ziet, hoe hij zijn gelaat met de handen bedekt heeft en — bitterlijk weent. Hij laat de zuster los, is met één sprong teruggesnel, grijpt met het zachte, maar onwederstaanbare geweld der liefde de beide handen des grijsaards kust ze en roept: «Grootvader, lieve, goede grootvader!»

Nu smelt de ijskorst, die het hart van den gestrengen vader tien jaren lang omsloten had. Onder de kussen zijns kleinzoons ontwaakt de liefde tot zijn kind, dat lang in zijn hart gestorven en begraven scheen te zijn. Zonder ophouden vloeien zijne tranen, en snikkend kan hij nauwe-

lijks de weinige woorden stamelen: «Blijft bij mij, lieve kinderen! *Blijft bij mij!*»

Deze woorden zijn nauwelijks gesproken, of de deur wordt opnieuw geopend. Mevrouw Bromme leidt haren zoon met diens vrouw in de kamer. Nauwelijks heeft Rudolf zijn vader gezien, of hij snelt tot hem, werpt zich aan zijne voeten neder en stamelt: «Vergeving, vader, geliefde vader! Vergeving aan den zoon, die u eenmaal zoo bitter bedroefd en zoo erg beleedigd heeft. God is mij genadig geweest in verren lande. Hij heeft het werk mijner handen rijkelijk gezegend; Hij heeft in deze mijne trouwe vrouw en in mijne lieve kinderen mij een groot en liefelijk geluk geschonken. Maar mijn hart kan niet tot rust en blijdschap komen, vóór ik uit uw mond het woord der vergeving gehoord heb. Sedert jaren is het mijn eenig en mijn innigst verlangen aan uwe voeten te liggen, uwe vergeving te ontvangen en uwe zegenende hand op mijn hoofd te gevoelen. Vader, kunt gij vergeven en vergeten, dat ik eenmaal u eens zoo erg vertoornd en bedroefd heb? Zie de tranen des berouws in mijne oogen, hoor mijne kinderlijke bede, en neem de belofte goedgunstig aan, dat ik voor u van nu af een gehoorzaam en getrouw zoon wil zijn. En kunt of wilt gij niet om mijnentwille, niet om mijner kinderen wille mij vergeven, o vader, doe het dan om Gods, om onzes Heilands wil! Vrede op aarde! dat is de Kerstgroet, die eens over de velden en bij de kribbe van Bethlehem geklonken heeft. Vrede op aarde! dat is het blijde Kerst-evangelie, waarin arme zondaren allerwegen in deze heerlijke en gelukkige dagen zich opnieuw verheugen. De Vader in den hemel spreekt in Zijnen Zoon van vergeving tot ons. Vergeef om Zijnentwil ook uwen zoon, o vader, geliefde vader!»

Rudolf had de knieën zijns vaders al inniger en inniger

omvat; en onder heete tranen met telkens grooter aandoening tot hem gesproken. Ook zijne vrouw was naast hem op den vloer neêrgeknield en hief hare handen smeekend tot den vader op, ten einde zooveel mogelijk de bede haars mans te versterken. De oude heer kon geen woord spreken. Bevende strekte hij zijne handen uit, en legde ze zwijgend op het hoofd zijns kinds. Daarna trok hij hem zachtkens tegen zich aan. Vader en zoon omhelsden elkander in innige liefde. Ook de schoondochter en de kleinkinderen rustte weldra aan het hart van den verzoenden vader en grootvader. Alles was vergeven en vergeten. Vrede, zoete vrede was als het kostelijkste en heerlijkste Kerstgeschenk in de anders zoo eenzame en onhuislijke woning nedergedaald. En de engelen Gods, die nog heden zich verblijden over een zondaar, die zich bekeert, hebben zich voorzeker op dien avond hartelijk verheugd en den God des vredes en der genade daarvoor met hunne lofliederen geprezen.

Eindelijk nam Mevrouw Bromme haren man bij de hand. «Vadertje, gij vergeet mij toch niet geheel?» vroegde zij op den toon van trouwe en beproefde liefde. De oude heer trok de geliefde gade, die zoolang het leed en de eenzaamheid van zijn huis en zijn leven trouw met hem gedeeld en gedragen had, aan zijn hart, en zij weenden met elkander tranen van blijdschap en liefde. Eindelijk trok de eerwaardige vrouw zich uit de armen haars mans zachtkens los en zeide met een guitig lachje:» Vadertje, mag ik nu den Kerstboom aansteken en de geschenken gereed leggen, zoo goed als het in den haast kan gaan?»

«In Gods naam!» antwoordde de grijsaard, schreiend en lachend. terwijl hij kinderen en kleinkinderen nogmaals blijde en hartelijk omhelsde.

Een uur later werden de deuren geopend van de kamer,

waarin de Kerstboom stond. Hij stond daar in zijn helderen en fonkelenden glans van licht. Daar lagen de geschenken voor grootvader uitgestald. Naast deze lagen de gaven der liefde, welke Mevrouw Bromme in der haast voor de kinderen en kleinkinderen, zoo goed het eenigszins mogelijk was, bijeengebracht had. De oude heer stond er met innige aandoening bij, hield zijne geliefden omvat en stamelde maar telkens: «Vrede op aarde! U zij dank, o Heere God! Vrede ook in mijn hart en in mijn huis!» Op de tafel naast den Kerstboom zat nog een kleine, flinke jongen van vier jaren. Het was de derde uit het Amerikaansche klaverblad; hij riep voortdurend uit volle borst: «Leve grootvader! Leve grootmoeder! Hoezee! Nu gaan wij niet weder naar Amerika!»
